
Проф. др Јован Пурић
(Српска Православна Црква)

СТЕФАН ПРОВОЕНЧАНИ КАО ВЛАДАР НОВОГ ИЗРАИЉА

Увод

На самом почетку нашег излагања потсећамо да је важно имати у виду чињеницу да су од Стефана Немање сви владари Немањићи сматрани владарима по „милости Божијој“ а „управо из Божије милости извођено је државно-правно схватање о самосталности власти.“¹ Вредна пажње је чињеница да је хришћански владар у Средњем веку схватан као *миропомазани* носилац власти у историји, саслужитељ Христу Богу Сведржитељу у Његовом Домостроју (Икономији) спасења – спаситељском делу укључивања свега постојећег у Цркву Тела Његовог, *претварања света у космичку Цркву*.

Богословско-литургијски израз *хрибца* – *помазање*, односно *миропомазане* сведочи нам о непрестаној бризи Цркве Христове о сваком човеку као *икони Божијој* и о човековом повратку у духовну заједницу са Тројчним Богом. Не смемо заборавити да људи врше *помазање* по заповести Божијој. Хришћански миропомазани владар је, у том смислу, био схватан као први међу људима сарадник Божији на остварењу предвечног наума Божијег о оцрквљењу света.² Православни је став да православни „духовни вођа може бити само онај ко је прожет Хришћанством и ко нас може њему научити и повести Христовим путем“.³

¹ С. Марјановић-Душанић, *Владарска идеологија Немањића – дипломатичка студија*, Београд 1997, 61-62

² Епископ Јован (Пурић), *Владарство и монаштво Стефана Немање – теолошки аспекти симфоније државе и Цркве у Немањиној „Хиландарској повељи“*, у: *Богочовек Христос – Алфа и Омега*, Београд 2017, 329.

³ П. С. Лопухин, *Преподобни Серафим и идеја монархије*, прев. З. П., Шипово 1996, 14.

*Сведочење библијских извора и Светога Предања
о примени миропомазања*

Употреба уља у разне сврхе позната је још код древних народа. Владало је уверење да је миришљаво уље символ радости (Прем. Сол. 27,9; Ам. 6,6), лепоте и здравља. Библијски извори сведоче да је уље кориштено не само у исхрани, него и у медицинске сврхе и припремљеним на посебан начин *уљем помазања* су помазивани људи, и то нарочито болесници (ср. Ис. 1,6). Уље је такође кориштено и на богослужењима древног Израиља. Свештено Предање је сачувало од заборава чињеницу да су *уљем помазања* припремљеним од маслиновог уља и разних миришљавих трава (ср. Изл. 30,23-24), по Божијој заповести помазивана и она места на којима се Бог Самооткривао и јављао у Старом Завету појединим личностима (Пост. 28,18); такође су *светим помазањем* помазивани жртвеник (ср. Изл. 29,36), Скинија (Изл. 30,33-29), старозаветни свештеници (ср. Изл. 30,30) и старозаветни пророци (1Цар. 19,13-16), што је значило да су богоизабрани и одабрани силом Божијом да верно обављају службу на коју су призвани.⁴

Када је реч о *помазању* одређених људи, тада треба знати да Свето Писмо сведочи да ту није реч о неком пуком и безначајном *помазању*, него је *помазање уљем* сматрано светим чином и светим посвећењем Богу људи који су помазани, као и помазани предмети или простори (места) су такође сматрани светим пошто су по Божијој заповести издвојени за свештену богоупотребу. То и јесте разлог што се *свештено уље* за *помазање* није користило у друге сврхе, изузев поменутих.

У књизи Изласка су забележене речи Божије упућење Мојсију у вези са *светим помазањем*: *А синовима Израиљевим кажи и реци ово нека ми буде уље светог помазања од колена до колена вашег. Тело човечије нека се не маже њим, нити правите некога уља како је оно; свето је, нека вам буде свето. Ако ли би ко начинио тако уље или намазао њим другога, истребиће се из народа својега*“ (Изл. 30,31.33).

За нашу тему је важна податак да су у Старом Завету помазивали богоизабране краљеве, односно царе (ср. 1Сам. 10,1;16,1; 12-13). Неће бити на одмет ако нагласимо чињеницу да је *помазање* цара симболички означавало признавање достојанства које је помазани човек примио од Бога (ср. 1Сам.10,1; 16,13). Једном речју, *помазање* цара значило је да је Бог поставио цара на то достојанство, да му је дао Свој благослов и силу за вршење богодоличног дела. Дакле, *помазање* цара је означавало његову богоизабраност за служење древном Израиљу (ср. 2Сам. 2,4; 5,3). На тај начин цар је постајао *помазаник Господњи* и личност достојна сваког поштовања и уважавања (ср. 1Сам. 24,7; 26,9). По библијском учењу, преко *помазаника Господњег* Бог *остварује* своје планове Домостроја спасења.

⁴ Ср. D. V. Jelić – R. V. Bujčić, *Sveta Tajna jeleosvećenja. Sakrament bolesničkog pomazanja*, у: Црква у свијету, 50(2015) бр. 1, стр. 101-102.

Месија – Помазаник

Библијски извори и Свето Предање сведоче да је поробљени древни израиљски народ дубоко веровао да ће се једног дана појавити Вођа, то јест Син Божији – Помазаник који ће бити Искупитељ и Спаситељ људи, ослободиће Израиљце од многовековног ропства и подарити им дугоочекивану есхатолошку слободу, односно успоставиће вечно Царство Божије. Треба имати на уму да од Помазаника зависи вечно учешће људи у томе Царству.

У Старом Завету реч *месија* пре свега односи се на царе израиљске (1Цар. 1,34-35; 2Цар. 9,3-12.23), а потом и на друге личности: на патријархе (Пс. 104,15), пророке (1Цар. 19,16) и првосвештенике, као на Арона (Изл. 29,7) и на њихове синове (Лев. 4,3; 4,5; 4,16; 6,15 и 16,32). Наравно да је овде реч о промислу Божијем и дару Божијем. Свето Писмо сведочи да се помазаници Божији налазе под заштитом Божијом (ср. Пс. 18,50; 28,8), и у њима ће *цветати венац* Божији (ср. Пс. Пс. 132,18). „У Старом завету се на више места говори о божанском пореклу државе. На пример, у *Причама Соломоновим* истиче се: *Мноме цареви царују, и владоаоци постављају правду. Мноме владају кнезови и поглавари и све судије земаљске* (Прем. Сол. 8,1516); у књизи *Премудрости Соломонових* владари се подсећају: *Чујте ви који владате над многима и који се гордите пред народима. Од Господа вам је дата моћ и сила од Вишњега* (Прем. Сол. 6, 2,3) итд. На божанско порекло државне власти указује Христос одговарајући Пилату: „Не би имао власти никакве нада мном када ти не би било дано одозго“ (Јн 19,11).“⁵

Кроз *помазање уљем*, које симболише признавање царског (=краљевског) достојанства од стране Светога Духа (1Сам. 9,26; 20,2; 2Сам. 9,3-12; 12,3-23), помазани преузима службу која га чини намесником Јахвеовим међу Израиљцима, способним да извршава мисију која се односи на план који Бог има са Својим народом. Од тренутка када је пророштво Натаново (2Сам. 7,9-16) поткрепило наду Израиљца у владавину Давида, сваки цар од те лозе постао је „месија“, то јест *помазаник Господњи*, кроз кога је Бог у потпуности спроводио Свој план за спасење Свога народа. *Помазање* дејствује као символ послања нарочитих благодатних дарова неопходних за успешно вршење службе изабраног народа. Због тога се оно обављало јавно. Свето Писмо сведочи о томе да се цареви нису успињали на трон и владали народом по својој слободној вољи, односно узурпирани трон по самовољи: *Нико сам себи не присваја ту част, него су призвани од Бога* (Јевр. 5,4). Овде ћемо нагласити да кроз *помазање уљем* цар је постајао заједничар Духа Божијега. Неопходно је рећи да се у Светом Писму Старога Завета не користи израз *крунисање цара*, него се искључиво користи израз *помазање цара*, што је у данашњем смислу речи означавало крунисање и устоличење. Према томе, библијски израз *помазање уљем* је од изузетне богословске важности и значаја. Ово се види на примеру Давида: *Тада Самуило узме рог с уљем, и помаза га усред браће његове; и*

⁵ Б. Д. Гроздић, *Схватање о извору и пореклу државне власти – прилог изучавању политичке философије Немањића*, у: Српска политичка мисао 1(2016) 311-312.

сиђе дух Господњи на Давида и оста на њему од тога дана (1 Сам. 16,13).⁶ Треба имати на уму да сваки мушки потомак, односно наследник помазаног краља бива помазан и на тај начин динамично учествује у остваривању Божијег плана и наума, то јест, у Домостроју спасења народа Божијега и људи боготражитеља. Једном речју, помазани краљ, владар или цар, има одређено Божије посланство и динамично учествује у остварењу плана спасења народа којег му је Бог поверио.

Појам Христос – Помазаник у Новом Завету

Средишња тачка хришћанске вере, односно сведочења Цркве и проповеди Светих Апостола јесте учење да је Исус заиста Христос – Помазаник. Исус Христос је превасходно Помазаник, односно очекивани Месија (ср. Мк. 8,29), Којег помаза Бог Духом Светим и силом (Да. 10,38). Назив Христос је превод арамејске речи MESHICHA, настале од јеврејске MASHIACH, која је јелинизарана и гласи Μεσσίας – Месија,⁷ то јест Помазаник. Назив има есхатолошки значење. Име Христос, како сведочи свети Василије Велики, представља исповедање Свете Тројице: *Открива Бога Који помазује, помазанога Сина, и Духа као Помазања.*⁸ Ту истину је потврдио Господ наш Исус Христос када је рекао да се на Њему испунило старозаветно пророштво: *Дух Господњи је на мени, јер ме помаза да јављам добре гласе кроткима, посла ме да завијем рањене у срцу, да огласим заробљенима слободу и сужњима да ће им се отворити тамница* (Ис. 61,1). Он отворено и јавно сведочи за Себе да је Помазаник Божији (ср. Мт. 16,20; Лк. 24,26). Ту истину су посведочили и Свети Апостоли у својој проповеди (ср. Мт. 16,16; Мк. 8,29; Рм. 1,4; 2Кор. 4,5); за њих је Он Христос – Помазаник (Лк. 2,11). С потпуним правом Христови следбеници називају се хришћанима (Да. 11,26), то јест помазаницима Његовим (2Кор. 1,21) и синовима Божијим по благодати. По православном учењу, „месијанска служба јесте и биће основна служба Спаситеља Исуса Христа, Цара и Судије, посланог на земљу од Бога. У Царству Христовом заједничаре сви народи“.⁹ Значи, тајна помазања, односно миропомазања је непосредно повезана са тајном спасења људског рода, и само је у том смислу треба и разумети и тумачити.

Крунисање Стефана Првовенчаног

Када говоримо о наводном «поновном», односно «двоструком» крунисању Стефана Дечанског, тада треба имати у виду чињеницу да ту опште није реч о „поновном“ крунисању, него је ту првенствено реч о миропомазању, јер по православном учењу, постоји само једно и једино све-

⁶ М. Ђ. Томасовић, *Тумачење Другог псалма*, 24-25.

⁷ Ср. Γ. Γαλιτή, *Ερμηνευτικά της Καινής Διαθήκης*, Θεσσαλονίκη 1982, 234.

⁸ М. Ђ. Томасовић, *Тумачење Другог псалма*, 22 и 23.

⁹ Исто, 8.

то помазање. Питање непоновљивости помазања светим уљем, је изнад свега богословско питање које дубоко задире у саму срж православне вере, а што се види и у светоотачком учењу, по којем ван Цркве Христове нема Духа Светога, нема помазања светим уљем нити спасења – *Salus extra Ecclesiam non est*.¹⁰

По православној мисли, суштина устоличења једног краља или цара не састоји се у крунисању, то јест у стављању круне или венца на владареву главу, што је и Свети Сава учинио у манастиру Жичи приликом приликом крунисања Стефана Првовенчаног, већ у помазању светим уљем, јер је то дар Божији – *печат дара Духа Светога* који се миропомазаном (владару, краљу или цару) даје у Цркви Христовој. Зато је свети Сава помазавши миром брата Стефана, а потом венцем царства часну главу његову венчавши, прогласио за Богом самодржавног краља српског. Дакле, по православном поимању, иако је Стефан Првовенчани примајући краљевску круну (*согопа регни*) од папе Хонорија III задобио већи степен независности – постала је самодржава, односно добила је међународно признање и углед, ипак морамо рећи да Стефан није могао да буде прави, стварни и истински краљ, то јест православни краљ и самодржац Србије, као и символ јединства свих српских и поморских земаља, а да пре тога није био помазан светим уљем од стране Православне Цркве. По православном учењу Римски папа није ни могао да Стефану дарује нешто што није имао, а то је: није могао да му дарује *свето помазање*,¹¹ то јест благодат Светога Духа, јер по православном хришћанском учењу у Римској цркви - Латинској, не постоје Свете Тајне пошто су Латини отпали од Православне Цркве, погрешно уче о Духу Светоме и тако су изгубили благодат Духа Светога, и њихове називи „свете тајне“ немају благодатно дејство и ништавне су. Штавише, римокатолици су у средњовековној Србији називани *полуверницима*.¹²

Пошто је Свети Сава добро знао да је Бог тај што помазује, а човек бива помазан, управо због тога је он и помазао Стефана Првовенчаног и као миропомазан краљ Стефан је могао да буде заштитник Цркве Христове, вере православне и динамично учествује у тајни Домостроја спасења. Теодосије вели да је „свети архиепископ“, односно Сава, „*украсио свога љубљенога брата, благочестивог краља Стефана, багреницом и красним сјајем и сваким царским обележјем*“. Свети Сава се овде показује у улози духовног вође који изводи Стефана Првовенчаног на право пут, а то је пут истине, пут православне вере, Православне Цркве и заштитник њене мисије. Православни владар и „*држава којом он управља прихватају за виши смисао живота јединство са Богом, причасност богочовечанском животу, и православног човека као драгоценог сина Цркве и државе*“.¹³

¹⁰ Кипријан Картагински, *Epist.* 73, 21; PL 3, 1169.

¹¹ Не треба заборавити чињеницу да је у детињству Стефан Немања примио латинско крштење у Рибници, међутим касније у одраслим година Стефан је у цркве светог Апостола Петра и Павла крштен у православној вери, односно у Православној Цркви.

¹² Св. Радојчић, *Портрети српских владара у средњем веку*, Скопље 1934, 33.

¹³ П. С. Лопухин, *Преподобни Серафим и идеја монархије*, 38.

Занимљиво да Стефан Немања у *Хиландарској повељи* свог сина Стефана, дакле наследника на трону, „*поче учитити да напредује у сваком добру у својој владавини, и да буде доброга срца према хришћанском свету, који му предаде, Богом пасену од века паству, говорећи му: чедо моје љубљено, напасај овај мој Израил, и пази на њега, водећи га као јагње Јосиф*“. У речима Стефана Немање је истакнут израз *Нови Израил*, што је доказ како он гледа на српски православни народ, и како треба да гледају његови наследници, то јест сви они који ће да управљају српским народом и у ком правцу да га воде; тај зацртани правац и пут воде од пролазног ка вечном, односно у вечно Царство Божије, уколико српски владари и православни народ буду у сагласју и живели светим и црквеним животом.

У *Хиландарској повељи* се поимање и следећа Немањина поука упућена Стефану Првовенчаном: „*Заповедаше му да се о црквама брине и о онима који служе у њима, светитеље у сласт да слуша, и црквене слуге, и јереје да поштује, и над црнорисцима да бди, „да би се молили за тебе, и да ни у чему не будеш зазоран пред Богом и људима*“. Једном речју, богољубље и човекољубље треба да красе српске краљеве, царе и владаре. У оној мери у којој српски владари буду верни сарадници Христа Спаситеља, у тој мери ће и српски народ, као *Нови Израил*, бити веран свом владару. Новооснована српска држава је сва своја једра окренула ка изворном хришћанству, то јест Православљу и цариградској духовној сфери, а не ка Западу и латинској вери. Србија Немањића је показала своје «чврсто верско опредељење ка православном хришћанству и византијској култури».¹⁴

Можда је Свети Сава желео да покаже да је Стефан Првовенчани примио само једно и једино исправно *миропомазање*, које је било неопходно да би Стефан као Божији изабраник могао да буде заштитник вере православне, Цркве Христове и земље чију круну носи. Примање круне од стране Римског папе је био чин политичке природе, а не хришћанске и црквене природе, јер, примањем круне од папе, циљ и намера Стефана Првовенчаног није био да се одрекне вере православне и да се духовно веже за римску веру и да се на тај начин српски народ налази под духовном влашћу Римског папе, него је желео да на вешт начин искористи историјске прилике у Србији и у околним земљама, и задобије краљевску титулу, и на тај начин реши проблеме које је имао са својим братом Вуканом, али да и другим суседним земљама, иначе непријатељски расположеним, даде до знања да су се прилике промениле и на Србију треба рачунати као на значајну земљу. Како су Срби гледали на своје место у историји и на природу владарске власти, веома су упечатљиве речи сачуване у Савином житију светог Симеона, односно Стефана Немање: «*У почетку створи Бог небо и земљу и људе на њој, благослови и даде им власт над сваком твари, постави једне за царе, друге кнезове, остале за господаре и свакоме даде да напаса стадо своје и да га чува од свакога зла које би наишло на њега. Зато, браћо, премилостиви Бог утврди Грке царевима, Угре краљевима и сваки народ подели, закон даде и нарави уреди и господаре над*

¹⁴ Ср. С. Мишић, Р. Радић, Србија 1217. Настанак краљевине, Београд 2017, 15.

њима по обичају и закону по обичају и закону постави својом премудрошћу. Тако и по његовој многој и неизмерној милости и човекољубљу дарова прадедовима и дедовима да владају овом српском земљом». Из предочених речи се може извући закључак да «целокупан поредак у свету, као унутар појединих народа, тако и међу народима који испуњавају васељену, почива на распореду божанског провиђења. Индивидуалност народа одељених божанском вољом, испољена у законима и наравима, исказује се и у постојању пастира и чувара, који нису једнакога ранга, једни су цареви, други краљеви, трећи велики жупани, али сви имају власт дату од Бога. Сваки народ је са својим предводницима, без обзира на њихове чинове и достојанства, у непосредном односу према Творцу, њима није потребно посредништво оних који претендују да су Христови намесници на земљи и да су на челу хришћанске васељене, извор сваке земаљске власти».¹⁵ Поменућемо још и то да Стефан Немања у својој повелји, *миропомазаног* кир Алексија цара грчкога назива *боговенчаним*. Управо у том изразу се види колики значај придаје Стефан Немања *миропомазању* владара, царева и краљева, јер се ту мисли на *крунисање од Бога* као дар Божији. А то значи да њихов суверенитет потиче из *милости Божије*, и да су им њихове земље *богодароване*. У *Законоправилу Светога Саве* стоји: „Највећи *Божији дарови* међу људима, даровани од вишњег човекољубља, јесу – свештенство и царство; једно, дакле, да служи оном што је божанско, а друго да влада и да се стара за оно што је људско. Из једног истог начела происходећи, украшавају људски живот; јер царевима ништа није тако поспешно као част свештеника, пошто се и за њих саме увек Богу моле. Јер ако они буду у свему непорочни и пред Богом имају смелост, а ови правилно и како треба почну да украшавају предате им градове, и оно што је под њима, постаће неко добро сагласје, дарујући све што је добро људском животу. А ово ће бити, верујмо, ако се сачува надзирање свештених правила која, праведно хваљени и слављени очевици Божије Речи, апостоли – предаше, а свети оци очуваше и исповедаше».¹⁶ Из предочених речи се јасно види да су владари на послушању Божијем – они, библијски речено, „напасају стадо своје“, што значи да повереним им људима Божијим, својим поданицима обезбеђују живот, храну телесну и храну духовну – свест о заједничком задатку и циљу у историји, „чувајући га од свакога зла које је наишло на њега“.¹⁷

Свети Сава као поглавар аутокефалне Правослане Цркве у српским земљама, био је одан правоверју, односно, вери православној као јединој истинитој, налазио се у духовном јединству са Православном Источном Црквом, и због тога је у манастиру Жичи *миропомазао* Стефана за краља Србије, и на тај начин свима дао до знања да је «рука Господња» узнела Стефана Првовенчаног на престо *отачества*, и да Стефан треба да буде

¹⁵ С. М. Ћирковић, Предговор књизи: Бошко Бојовић, *Краљевство и светост у средњовековној Србији*, Београд 1999, IX.

¹⁶ *Законоправило Светога Саве на српскословенском и српском језику*, 1, превео и приредио Миодраг Петровић, Манастир Жича 2004, 624-625.

¹⁷ Епископ Јован (Пурић), *Владарство и монаштво Стефана Немање – теолошки аспекти симфоније државе и Цркве у Немањиној „Хиландарској повелји“*, 334.

заштитник вере православне, Православне Цркве и суверене српске државе у чијем средишту се налазио Богочовек Исус Христос искупитељ и Спаситељ света. На тај начин Стефан Првовенчани је верно чувао аманет који му је оставио његов отац Стефан (Симеон) Немања.¹⁸ Једном речју, од краља Стефана се очекивало да буде Христов подражатељ, због чега је Стефанова мисија имала сотириолошки и есхатолошки карактер. Димитрије Богдановић карактеристично вели да „све благодатне моћи добијене одозго и згуснуте у симболу светог мира, има да 'точни' својом народу ради његовог спасења од зла и смрти“.¹⁹ Неће бити на одмет ако се подсетимо да „политичка схватања Немањића имају хришћанску религиозно-моралну основу и садрже узвишени политички идеал, који је уоквирен новозаветним учењем о спасењу, и то не само личном, већ и спасењу читавог народа као духовне заједнице. Управо кроз тај идеал, као кључ, се могу најбоље и најистинитије разумевати политичка схватања и политичка деловања у Србији Немањића, између осталих и питање извора и порекла државне власти.“²⁰ То је био један од разлога што су Стефан Немња и Свети Сава, а затим и њихови наследници гледали на Србе као на *нови народ*, то јест *Нови Израил*. Реч је о *изабраном народу* (ср. 1Птр. 2,9) као народу приведенем Господу Исусу Христу. Још једна ствар од пресудног значаја јесте чињеница да је архиепископ Сава *миропомазањем* краља Стефана бринуо о будућности Српске Православне Цркве и српског православног народа, и на тај начин је одредио пут српског народа, а то је пут, правац и путоказ духовног јединства као *новог народа* који корача крупним корацима ка Царству Божијем. У начину односа српског народа ка Богу види се његов животни циљ и смисао живота. Примање *миропомазања* од Светога Саве је, с једне стране, повећало углед Стефану Првовенчаном не само у Србији, него и шире гледано, а са друге, допринело је спречавању папског утицаја у Србији и уплитања у унутарње политичке и духовне ствари Србије у којој постоји аутокефална Црква, док је краљ самодржац српски, а Србија се показала као самостална држава. *Миропомазањем* Стефана Првовенчаног у манастиру Жичи од стране архиепископа Српске Православне Цркве доказ је да је већ у то време «у Србији постојало схватање о сувереној власти, са посебним нагласком на двојном аспекту: хијерархијском и харизматском, којим се обезбеђују у исто време легитимитет и континуитет краљевске власти».²¹ Од стране истраживача поменуте теме је сасвим исправно примећено да је «идеологија највише политике и црквене власти, утемељена на «симфоничној дијархији», Српске Цркве и државе, проистиче из филозофије која је коначно уобличена трудом првог српског Ахиепископа».²²

¹⁸ Ср. И. Равић, *Црква и држава у српским земљама од XI до XIII века*, Београд 2013, 223.

¹⁹ Д. Богдановић, *Студије из српске средњовековне књижевности*, Београд 1997, 120.

²⁰ Б. Д. Гроздић, *Схватање о извору и пореклу државне власти – прилог изучавању политичке филозофије Немањића*,

²¹ Б. Бојовић, *Краљевство и светост у средњовековној Србији*, 41-42.

²² *Исто*, 46.

Управо због тога овде истичемо да је Савино *миропомазање* Стефана Првовенчаног имало дубоког богословског смисла, духовне димензије и носило је дубоку хришћанску поруку, јер светост је требала да постане димензија како владарске династије, а нарочито владара као сувереног поглавара *новог народа*, тако и народа Божијега – *Новог Израџа*.

Доментијан је оставио забележено да је приликом крунисања и миропомазања Стефана на Жичком сабору 1221. године, архиепископ српски Сава Немањић том приликом изричито захтевао од краља Стефана Првовенчаног и свих присутних да три пута узастопно прочитају Никејско-Цариградски символ вере, без јеретичког додатка *Filioque* који су увели римокатолици.²³ Управо у том *миропомазању* види се колика је Савина и Стефанова била оданост с једне стране православној вери, а са друге указивање да српским народом треба да влада господар из српскога рода кога Бог постави за владара који ће српски народ узводити ка Богу и Царству Божијем. Зато се српски православни владари потписују на владарским документима као «раби Христа Бога» – људи смртни који владају искључиво «по милости Божијој».²⁴

Заиста је *миропомазање* Стефана Првовенчаног од стране Светога Саве – првог архиепископа српског, утиснуло дубок печат у свест свих потоњих поколења српског народа, који је све «своје снаге требао да усмери ка вечним вредностима горњег света».²⁵ Ваља подсетити да „дело светог Саве с разлогом се сматра делом апостола културе и хришћанства српског православља у најширем смислу“.²⁶

Проучавајући историју српског народа и Српске Православне Цркве у доба Немањића, недвосмислено можемо извући закључак да се улога српског владара и његовог односа ка православној вери, односно његове тесне сарадње са Црквом, уклапа у византијску теорију црквеног и политичког поретка.²⁷ Реч је о *монархијском поимању историје*, то јест *царства земаљског као иконе Царства небеског* и *земаљског цара као иконе Небеског Цара, Христа Богочовека – Цара над царевима*.²⁸ Дакле, у Србији Немањића, чијем су обликовању српске средњовековне цивилизације пресудни били византијски обрасци,²⁹ без сумње је створена

²³ «Оне који су исповедали јерес задржа са собом у цркви и насамо их подробије испита ... А онима који су крштени у латинској јереси – такође уз проклињање њихове зле јереси и исповедање Обрасца вере – прочитати молитву за *свето миро* и тако их са светим миром по свим чулима помазати, а за вернике са нама имати».

²⁴ Ср. Епископ Јован (Пурић), *Владарство и монаштво Стефана Немање – теолошки аспекти симфоније државе и Цркве у Немањиној „Хиландарској повељи“*, 339.

²⁵ С. Марјановић – Душанић, *О боравцима светог Саве у Солуну*, у: Историјски часопис, 24(1977), 192.

²⁶ Бошко Бојовић, *Краљевство и светост у средњовековној Србији*, 49.

²⁷ Види: М. Сајловић, *Свети Симеон мироточиви родоначелник новоизабраног народа Божијег*, Годишњак 7(2008), 173-218.

²⁸ Епископ Јован (Пурић), *Владарство и монаштво Стефана Немање – теолошки аспекти симфоније државе и Цркве у Немањиној „Хиландарској повељи“*, 330.

²⁹ Ср. С. Мишић, Р. Радић, *Србија 1217. Настанак краљевине*, 39.

синтеза хришћанске државности и хришћанске црквености. Историја је показала да су „Немањићи направили неку врсту синтезе: култа кнеза и култ архиепископа, Симеона и Саве, оца и сина, светог „пара“ идеалне симфоније двеју власти, солидарне и присно везане и у овоземаљском и у оноземаљском животу; чврст и јасан програм, саздан да дуго траје“.³⁰

Сумирајући све, у поговору може се са сигурношћу и с потпуним правом тврдити да је Свети Сава заиста *миропомазао* краља и севастократора Светефана из разлога који је нераскидиво повезан са хришћанском православном вером, и да у Србији Немањића није постојала идеологија источног папизма,³¹ него је постојало једногласје Православне Цркве и државе, што се јасно види у Законоправили Светога Саве. Важно је истаћи чињеницу да је у Србији Немањића била искључена свака превласт световне власти над духовном, и обратно: духовне над световном.

Наша истраживања су нас уверила да је *миропомазање* Стефана Првовенчаног од стране Светога Саве од изузетног значаја и за наше време и за земљу у којој живимо, јер оно може да послужи као *узор* јединству и сагласју српске државе и Православне Цркве, а «јединство или сагласје између Цркве и државе биће онда када држава призна непобитну и вишу вредност Цркве, када буде сматрала за зло и када се буде руководила истим погледом на свет као и Црква».³²

Prof. dr Jovan Purić

(Serbian Orthodox Church)

СТЕФАН ПРВОВЕНЧАНИ КАО ВЛАДАР НОВОГ ИЗРАИЉА

This is a theological article that contributes to one dilemma. When we talk about the alleged „reinstatement,“ that is, „double“ crowning of Stefan Prvovencani, then we should bear in mind the fact that this is not a matter of „re-crowning.“ The primary thing is about mythology, because according to Orthodox teaching there is only one and only sacred anointing. We speak of his origin, biblical roots and theological significance in this article, which is a contribution to this scientific gathering. One is to get a crown for crowning, which will tell the context of historical events, and the second is the ambience of spiritual crowning, or other anointing with holy oil (anointing). This second implies the Orthodox Faith. What will be said is that the St. Sava of Serbia was mute by the king and the Sevastocrator Stefan for a reason that is inextricably linked to Orthodoxy, where the agreement between the Church and the state was made, on the reputation of the Byzantine pattern. This is our contribution to the vague and unclear interpretations of this event, which is celebrating this year, and we will finish it at the right time of the fullness of events by marking the Council in Žiĉa.

³⁰ Б. Бојовић, *Краљевство и светост у средњовековној Србији*, 86.

³¹ Види: С. Троицки, *Црквено-политичка идеологија Светосавске крмчије*, Глас САН 212(1953), 175-186.

³² П. С. Лопухин, *Преподобни Серафим и идеја монархије*, 34.